

Sturing overheid

De energietransitie en de actieve inmenging in de economie door buitenlandse staten kunnen aanleiding zijn om de rol van de Nederlandse overheid te herzien. Wat kan ze wel, en wat niet? En wat is de rol van Europa?

Klimaatneutrale missie in innovatiebeleid no-brainer

Nu we steeds vaker geconfronteerd worden met weersextremen (PBL, 2024), groeit het besef dat klimaatverandering een enorme uitdaging is voor de mensheid. Een klimaatneutrale samenleving voor 2050 vergt een ongekennde maatschappelijke, economische en technologische transformatie. Business as usual volstaat niet.

Daarom heeft Mariana Mazzucato (2021) groot gelijk als ze voorstelt om problemen als klimaatverandering, gebrekkige gezondheid en digitale ongelijkheid te lijf te gaan volgens het model waarmee de Amerikaanse overheid in de jaren zestig de eerste mens op de maan te zette. Missiebeleid met duidelijke stip aan de horizon en alles uit de kast om zo'n diepgaande transitie vorm te geven. We kunnen de komende decennia klimaatneutraliteit verwezenlijken door een breed instrumentarium in te zetten. Zo creëren we de nieuwe markten en stimuleren we de benodigde vernieuwing om het doel te halen. Maatschappelijk gezien is het een no-brainer om van klimaat een missie te maken, want we kunnen dit niet oplossen als de industrie blijft doen wat ze nu doet.

Maar het plafond van het Europese emissiehandelssysteem ETS ligt in 2040 toch al op nul, dus klaar-is-kees, hoor ik de *ESB*-lezer al denken. Helaas is er meer nodig dan ETS om bedrijven op een werkelijk transitiepad te krijgen. Veel bedrijven zullen anders gokken op een end-of-pipe-oplossing als CO₂-afvang en -opslag (CCS). Ze hebben de overheid nodig om de grote sprong te maken naar klimaatneutraliteit, in plaats van louter kleine tussenstapjes te zetten. CCS is nuttig, maar het is een tussenoplossing die tijd koopt tot we de benodigde diepe transformatie van de industrie kunnen realiseren. Missiebeleid is daarvoor onmisbaar.

Een missie voor klimaat mag de andere planetaire grenzen niet negeren. De crises rond grondstoffen en biodiversiteit zijn zeker zo nijpend (Richardson et al., 2023). Het is daarom cruciaal dat missiebeleid voor het klimaatdoel niet ten koste gaat van die andere duurzaamheidsproblemen. De recente aanbestedingen voor de windparken IJmuiden Ver Alpha en Beta zijn mooie voorbeelden van hoe dat kan. Daarbij ging één kavel naar het bod dat het windpark het beste integreerde in het volledige energiesys-

MARKO HEKKERT

Directeur van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL)

teem door het te combineren met waterstofproductie en één kavel naar het meest ecologische bod. Zo kan de overheid op verschillende doelen tegelijk sturen.

Met missiebeleid kunnen we bijvoorbeeld markten scheppen voor kunststoffen die inherent klimaatneutraal zijn en tevens een hele lage impact hebben op biodiversiteit. Denk dan aan maximale circulariteit en alleen toevoeging van de meeste efficiënte biobased plastics als nieuw (*virgin*) materiaal om het landgebruik tot een minimum te beperken. Maar markten hebben pas impact als ze groot genoeg zijn. Daarom is het hart van dit beleid onvermijdelijk Europees met bijvoorbeeld een Europese belasting op nieuw

plastic die bedrijven stimuleert om weg te bewegen van het toepassen van deze grondstof.

Naast de creatie van markten op Europees niveau kan Nederland serieuze nationale middelen inzetten. Zo kunnen we via innovatiebeleid proberen het aanbod direct te sturen. We geven nu via de generieke innovatiebox enkele miljarden euro's belastingkorting aan grote bedrijven. Onomwonden vestigingsplaatsbeleid. Door dat geld te investeren in de broodnodige transformatie van de industrie zet je een grote stap voorwaarts. Maak van de Innovatiebox een Groene Innovatiebox in plaats van de huidige winnaarsbox die vooral aan grote, gevestigde bedrijven ten goede komt.

Neil Armstrong zette in 1969 een grote stap voor de mensheid. Maar we kunnen nog een veel grotere sprong maken door onze eigen planeet leefbaar te houden. Daarvoor hebben we dezelfde mentaliteit nodig – *big science meets big problems*. Definieer heldere missies en creëer de markten voor nieuwe producten die passen binnen die missie. Grote problemen vragen om groot denken.

Literatuur

Mazzucato, M. (2021) *Mission economy: A moonshot guide to changing capitalism*. Londen: Penguin.

PBL (2024) *Klimaatrisico's in Nederland: De huidige stand van zaken*. Planbureau voor de Leefomgeving Rapport, 5359.

Richardson, K., W. Steffen, W. Lucht et al. (2023) Earth beyond six of nine planetary boundaries. *Science*, 9(37), eadh2458.